

Práce s elektronickými informačními zdroji a nástroji

Studijní text

Kvalifikační úroveň 7

Verze 1.0

Autor: Mgr. Erika Mirová

Konzultant: PhDr. Martin Krčál, DiS.

Ostrava 2021

Odborná způsobilost	Práce s elektronickými informačními zdroji a nástroji
Profesní kvalifikace	Systémový knihovník specialista/systémová knihovnice specialistka (kód: 72-024-T) Referenční knihovník specialista (kód: 72-017-T) Knihovník specialista v knihovně pro děti/knihovnice specialistka v knihovně pro děti (kód: 72-022-T) Knihovník specialista správce digitální knihovny (kód: 72-025-T) Knihovník specialista metodik/knihovnice specialistka metodička (kód: 72-023-T)
Kvalifikační úroveň	7
Klíčová slova	Elektronický informační zdroj, technologie vzdáleného přístupu, Shibboleth, OpenVPN, souborný katalog, virtuální souborný katalog, reálný souborný katalog, Souborný katalog České republiky, oborová brána, Jednotná informační brána, metavyhledávání, federativní vyhledávání, discovery systém, Google Scholar, Knihovny.cz, linkovací služba, link server, OpenURL, SFX, Full Text Finder, 360 Link.
Anotace	Tento studijní text se zabývá elektronickými informačními zdroji (EIZ) a prací s nimi. První kapitola vysvětluje, co to jsou EIZ, jak se dělí a jak se k nim lze vzdáleně připojit. Druhá kapitola se věnuje souborným katalogům, oborovým branám a podrobněji popisuje, jak funguje Souborný katalog České republiky. Třetí část studijního textu se zaměřuje na discovery služby a představuje vyhledávač Google Scholar a portál Knihovny.cz. Konec textu objasňuje význam a princip fungování linkovacích služeb a serverů.

Tvorba studijních textů je realizována za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci projektu Veřejné informační služby knihoven (VISK 1).

Zkouška z odborné způsobilosti **Práce s elektronickými informačními zdroji a nástroji** má 3 části, zkoušený musí splnit tato kritéria hodnocení:

Kritéria hodnocení		Způsob ověření
a	Popsat funkční rozdíly Jednotné informační brány a Souborného katalogu České republiky	Ústní ověření
b	Popsat principy služby typu discovery a předvést konkrétní volně přístupnou službu v České republice	Praktické předvedení a ústní ověření
c	Popsat funkční principy linkovacích služeb a uvést konkrétní příklady, které jsou užívány v knihovnách	Ústní ověření

Tento text pro vás připravila Mgr. Erika Mirová, Moravská zemská knihovna v Brně, erika.mirova@mzk.cz

Text konzultoval PhDr. Martin Krčál, DiS., Moravská zemská knihovna v Brně, martin.krcal@mzk.cz

OBSAH

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU	5
1 ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE.....	6
1.1 Dělení EIZ	6
1.2 Technologie vzdáleného přístupu	7
1.3 Výhody a nevýhody EIZ	8
2 SOUBORNÉ KATALOGY A OBOROVÉ BRÁNY.....	9
2.1 Souborné katalogy	9
2.1.1 Souborný katalog České republiky (SK ČR)	9
2.2 Oborové brány	12
2.2.1 Jednotná informační brána (JIB).....	12
2.3 Rozdíly mezi SK ČR a JIB.....	12
3 DISCOVERY SYSTÉMY	14
3.1 Google Scholar	15
3.2 Portál Knihovny.cz.....	17
3.2.1 Význam pro knihovny a jiné instituce.....	17
3.2.2 Knihovny.cz z pohledu uživatele.....	18
3.2.3 Další služby, vychytávky, nedokonalosti.....	20
4 LINKOVACÍ SLUŽBY	22
4.1 OpenURL	22
4.2 SFX	23
4.3 Full Text Finder	24
4.4 360 Link.....	24
SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU	26
LITERATURA.....	27

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU

ÚVOD

V dnešní době jsou lidé čím dál tím více přehlceni informacemi. V akademickém prostředí je však potřeba nejenom tyto informace umět nalézt, ale také správně posoudit jejich kvalitu a relevanci. V současnosti převládají digitální informace nad těmi tištěnými, proto je potřeba, aby informační pracovníci velmi dobře ovládali jednotlivé nástroje pro práci s elektronickými informačními zdroji a současně věděli, kde naleznou konkrétní informaci nebo specializované odborné zdroje, aby tak mohli pomoci svým klientům.

Cílem tohoto textu je stručně seznámit studenty s elektronickými informačními zdroji a podrobněji představit a srovnat nejrůznější nástroje pro efektivní vyhledávání odborných zdrojů.

PO PROSTUDOVÁNÍ STUDIJNÍHO TEXTU BUDETE UMĚT

- popsat, co to jsou elektronické informační zdroje, jak se dělí a jaké jsou jejich výhody a nevýhody,
- vyjmenovat různé technologie vzdáleného přístupu,
- vysvětlit, k čemu slouží souborné katalogy a oborové brány,
- popsat, jak funguje Souborný katalog ČR a jak se liší od Jednotné informační brány,
- porozumět principu discovery služeb a jejich významu pro knihovnictví,
- orientovat se na portálu Knihovny.cz a Google Scholar,
- stručně popsat fungování linkovacích služeb vč. příkladů.

KLÍČOVÁ SLOVA STUDIJNÍ OPORY

Elektronický informační zdroj, technologie vzdáleného přístupu, Shibboleth, OpenVPN, souborný katalog, virtuální souborný katalog, reálný souborný katalog, Souborný katalog České republiky, oborová brána, Jednotná informační brána, metavyhledávání, federativní vyhledávání, discovery systém, Google Scholar, Knihovny.cz, linkovací služba, link server, OpenURL, SFX, Full Text Finder, 360 Link.

1 ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

Elektronické informační zdroje (dále EIZ) jsou informační zdroje, které jsou uchovávány v elektronické podobě a jsou dostupné prostřednictvím počítačových sítí nebo pomocí strojově čitelných nosičů jako např. CD, DVD, flash disky apod. V současnosti však převládá přístup přes síť. V oblasti knihovnictví se tento termín používá během procesu katalogizace a to pro označení druhu dokumentu. Mezi EIZ řadíme také vyhledávací systémy, jako jsou databáze, katalogy, informační brány, oborové portály nebo digitální knihovny.

1.1 Dělení EIZ

- podle původnosti obsahu

1. *primární*

- obsahují původní informace nebo data (elektronické knihy, články, časopisy, prezentace z konferencí, vysokoškolské práce)
- [Bookport](#), [Flexibooks](#), [Pressreader](#)

2. *sekundární*

- informují o primárních dokumentech, vycházejí z primárních zdrojů (bibliografická databáze, elektronický katalog knihoven)
- [Thesis.cz](#), [online katalog Moravské zemské knihovny](#), [Web of Science](#), [Biological Abstracts](#)

3. *terciární*

- informují o existenci sekundárních dokumentů, zprostředkovávají k nim přístup (bibliografie bibliografií, seznam databází, katalogů, ročenek, sborníků)
- [přehled licencovaných databází Národní knihovny](#), [přehled databází Moravské zemské knihovny](#), [seznam EIZ Masarykovy univerzity](#)

- z hlediska obsahu

1. *fulltextové*

- obsahují plné texty dokumentů
- [SpringerLink](#), [ScienceDirect](#)

2. *bibliografické*

- obsahují bibliografické údaje o dokumentech
- [Web of Science](#)

3. *abstraktové*

- [Library, Information Science and Technology Abstracts](#), [Biological Abstracts](#), [CAB Abstracts](#)

4. *faktografické*
 - obsahují konkrétní fakta a data (statistiky, adresáře, katalogy a rejstříky)
 - [Eurostat](#), [ČSÚ](#)
 5. *obrazové, audio, video, multimediální*
 - [ARTSTOR](#), [Europeana](#), [Dance Online](#), [Music Online](#)
- dle oboru¹
1. *oborové*
 - zdroje zaměřené na jeden obor
 - [Library & Information Science Source](#) – knihovnictví a informační věda
 - [IEEE Xplore Digital Library](#) – elektrotechnika, komunikace a informatika
 2. *multioborové*
 - zdroje zaměřené na více oborů
 - [Cambridge Journals Online](#) – kolekce e-časopisů z Cambridge University Press
 - [Sage Journals](#) – humanitní a sociální vědy
 3. *všeobecné*
 - [ProQuest](#), [EBSCO](#)

EIZ lze dále dělit podle dostupnosti na volně přístupné ([Thesis.cz](#), [Wikipedia](#)) a komerční (profesionální). Volně dostupné zdroje mohou být na rozdíl od profesionálních tvořeny laicky, a proto je potřeba si daný zdroj pečlivě prověřit. Oproti tomu profesionální zdroje, přestože jsou placené a ne vždy snadno přístupné, obsahují ověřené, kvalitní a aktuální informace.

Důležitá je také fyzická dostupnost. Některé zdroje jsou k dispozici přes vzdálený přístup a je tedy možné prohlížet si je mimo danou instituci, např. z domova, ze školy nebo z práce. K jiným zdrojům se však uživatel dostane pouze skrze počítač v knihovně.

1.2 Technologie vzdáleného přístupu

Jednou z nejpoužívanějších technologií vzdáleného přístupu v akademickém prostředí je **Shibboleth**. Jedná se o open source řešení, které ověřuje síťovou identitu uživatele vč. jeho přístupových práv. Pokud se uživatel snaží dostat k nějakému licencovanému zdroji a jeho IP adresa nepatří mezi povolené, je mu nabídnut seznam institucí, které mají ke zdroji přístup. Jakmile se uživateli podaří najít jeho domovskou instituci, je přesměrován na její přihlašovací stránky, kde se přihlásí pod svým lokálním účtem. Poté je uživatel přesměrován zpět na požadovaný zdroj a může si ho prohlížet podobně jako v knihovně nebo na univerzitě.

¹ Abecední seznam zdrojů. Dostupné z: <https://ezdroje.muni.cz/prehled/#c67>

Další možností přístupu k EIZ je použití volně dostupného softwaru [OpenVPN](https://en.wikipedia.org/wiki/OpenVPN). Dokáže vytvořit šifrovaný VPN tunel mezi klientem a serverem. Počítač klienta je pak považován za součást sítě dané instituce. OpenVPN ověřuje uživatele buď pomocí uživatelského hesla a jména nebo skrze předem sdílené tajné klíče a certifikáty.² Výhodou OpenVPN je hlavně jeho jednoduchá instalace a nízké náklady na zprovoznění.

Pro přístup k některým EIZ lze také využít tzv. **propojené identity**. Uživatel si v tomto případě nemusí vytvářet nový účet, protože se do systému dostane skrze svůj existující účet např. na Facebooku, Google nebo LinkedInu.

1.3 Výhody a nevýhody EIZ

Mezi největší výhody EIZ patří především jejich aktuálnost a dostupnost. Jejich využívání je většinou nezávislé na prostoru a čase, uživatel se k nim dostane odkudkoliv a kdykoliv. V dnešní době jsou k dispozici moderní katalogy a vyhledávače, které dokáží vyhledávat ve více zdrojích najednou, jsou velmi rychlé a přehledné. Obsahují jak bibliografické záznamy, tak i nejrůznější obohacený obsah v podobě plných textů, obálek, obsahů a citací. Samozřejmostí je i nápověda, odkazy na související dokumenty nebo fasetové vyhledávání (filtrace). Důležitá je možnost personalizace – uživatel si může přizpůsobit vzhled prostředí, ve kterém pracuje, vytvořit si v něm čtenářské konto, nastavit si upozornění na novinky nebo si zvolit tematické okruhy, které ho zajímají. Může studovat více zdrojů najednou, stahovat si je v nejrůznějších formátech, případně tisknout či kopírovat. Některé zdroje nabízejí i možnost uživatelského hodnocení a přidávání komentářů.³

Nevýhodami EIZ jsou hlavně jejich vysoké pořizovací náklady a u neplacených EIZ důraz na ověření kvality informací. Rizika přináší také závislost na elektronickém prostředí, kdy může dojít ke ztrátě nebo úniku dat, případně k zastarávání nosičů dat (diskety, CD, DVD) a formátů, případně nejednotnost formátů. Mohou být ovlivněny komerčními zájmy vydavatelů či poskytovatelů a navíc nezaručují trvalý přístup ke zdrojům.

² OpenVPN. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/OpenVPN>

³ KRČÁL, Martin. *Elektronické informační zdroje a vyhledávání v dalších informačních zdrojích*

2 SOUBORNÉ KATALOGY A OBOROVÉ BRÁNY

2.1 Souborné katalogy

Souborné katalogy poskytují informace o fondech určité soustavy knihoven. Tyto katalogy vznikají na mnoha úrovních – od celosvětových (WorldCat), přes národní (Souborný katalog České republiky), institucionální (Souborný katalog knihoven Masarykovy univerzity), až po specializované. Mezi specializované souborné katalogy patří např. MEDVIK, který provozuje Národní lékařská knihovna, a který je zaměřen na oblast zdravotnictví a biomedicíny.

Souborné katalogy obsahují nejenom lokační a bibliografické údaje o dokumentech, ale i odkazy na digitální objekty, zvukové nahrávky nebo noty. Některé umožňují také stahování záznamů a přidávání hodnocení nebo komentářů.

Výhodou souborných katalogů je především efektivní, rychlé a jednoduché vyhledávání dokumentů napříč různými knihovnami a to z jednoho místa. Katalogy navíc informují o dostupnosti daného dokumentu v jednotlivých knihovnách. Uživatel se může prokliknout přímo do katalogu lokální knihovny a knihu si vypůjčit. Tímto způsobem se usnadňuje i fungování meziknihovních služeb na národní i mezinárodní úrovni.

2.1.1 SOUBORNÝ KATALOG ČESKÉ REPUBLIKY (SK ČR)

Souborný katalog vznikl v roce 1995 a provozuje jej Národní knihovna ČR. Obsahuje okolo 8 milionů záznamů monografií, seriálů a dalších speciálních dokumentů (hudebniny, kartografické a zvukové dokumenty, elektronické zdroje aj.).⁴ Do katalogu přispívá více než 500 knihoven.⁵ Jelikož je souborný katalog určen hlavně pro knihovníky, dbá na vysokou kvalitu záznamů a z tohoto důvodu nemusí obsahovat kompletní katalogy všech zapojených knihoven.

Jak vyhledávat v SK ČR

Národní knihovna využívá knihovní systém Aleph, pomocí kterého může uživatel vyhledávat buď v rámci celé báze SKC nebo v dílčích bázích pro seriály (SKCP), články (ALN), staré tisky (STT) aj.

K dispozici je základní vyhledávání, kdy lze dokument vyhledat pomocí zvoleného identifikátoru (název, autor, ISBN, rok vydání, ...) a případně vyhledávací dotaz zúžit druhem dokumentu nebo omezit jazyk pouze na češtinu.

⁴ Co je Souborný katalog ČR (SK ČR): Základní informace pro uživatele Souborného katalogu ČR. Dostupné z: <https://www.caslin.cz/caslin/o-nas/co-je-souborny-katalog-cr>

⁵ Seznam knihoven zasílajících do SK ČR záznamy v elektronické podobě. Dostupné z: <https://www.caslin.cz/caslin/spoluprace/spolupracujici-knihovny/seznam-knihoven-zasilajicich-do-sk-cr-zaznamy-v-elektronicke-podobe>

The screenshot shows the 'Základní vyhledávání' (Basic search) section of the SK ČR website. At the top, there is a navigation bar with links like 'Konec', 'Přihlášení', 'Databáze', etc. Below this, the main heading is 'SKC - Souborný katalog České republiky (CASLIN)'. The search form includes a text input field for 'Klíčová slova' (Keywords) and a 'Vyhledávání / Rejstříky' button. There are also checkboxes for 'Plné texty', 'Dostupné v kolekcí NK ČR', and 'Pouze katalogy NK ČR'. Below the search form, there is a section for 'Základní vyhledávání' (Basic search) with dropdown menus for 'Vyberte údaj pro vyhledávání:' (Select search data) and 'Zadejte slovo nebo slovní spojení:' (Enter word or phrase). There are also radio buttons for 'Blízkost slov?' (Word proximity) and a 'pouze dokumenty v češtině' (only documents in Czech) checkbox. The form is designed to be user-friendly with clear labels and intuitive controls.

Obr. 1 – Základní vyhledávání v SK ČR

Pokud má uživatel složitější dotaz, může využít rozšířeného vyhledávání, při kterém lze kombinovat několik popisných údajů najednou.

The screenshot shows the 'Rozšířené vyhledávání' (Advanced search) section of the SKC/Monografie website. The form is more complex than the basic search, allowing for multiple search criteria. It includes dropdown menus for 'Vyberte údaj pro vyhledávání:' (Select search data) and text input fields for 'Zadejte slovo nebo slovní spojení:' (Enter word or phrase). There are also radio buttons for 'Blízkost slov?' (Word proximity) and a 'Celkem:' (Total) section. The form is designed to be user-friendly with clear labels and intuitive controls.

Obr. 2 – Rozšířené vyhledávání v SK ČR

K prohledávání databáze je možné využít také rejstříky (autorů, předmětových hesel, nakladatelů, edic) nebo jazyk CCL. Souborný katalog podporuje booleovské operátory AND, OR, NOT a rozšiřující znaky * a ?.

Vyhledané záznamy se zobrazí buď jako stručný přehled jednotlivých záznamů nebo jako jeden záznam. Záznamy lze zobrazovat v různých formátech vč. MARCu. Uživatel má možnost uložit si daný záznam do schránky, vytisknout si ho, poslat e-mailem či sdílet pomocí odkazu. Samozřejmostí je také vygenerování citace. Záznam obsahuje informace o dostupnosti dokumentu v knihovnách, ve kterých si může uživatel daný dokument vypůjčit, vč. informací o dané instituci (telefon, adresa, kontaktní osoby) s proklikem na mapu. U některých titulů jsou navíc k dispozici plné texty, odkazy do digitální knihovny nebo anotace. U mnohých nechybí ani náhledy obálek, které jsou sklizeny ze serveru [Obálky knih](#). V případě, že uživatel nenalezne v SK ČR odkaz na zdigitalizovanou verzi daného dokumentu, může ho navrhnout k digitalizaci.

(řazeno podle ohodnocení)					
(Limit pro setřídění a zobrazení je 2500 záznamů)					
Záznamy 1 - 10 z 145					
Seřadit záz.		Přejít na text		Přejít na Z.	
#	Název	Autor	Nakladatel	Rok vyd.	Vlastník
1	 Povídání o pejskovi a kočička, jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech / pro děti napsal a nakreslil Josef Čapek	Čapek, Josef, 1887-1945	V Praze : Albatros,	1975	ABA001 - ABA010 - BOA001 - KHG505 - KOG001 - OLA001 - atd.
2	 Povídání o pejskovi a kočičce, jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech / pro děti napsal a nakreslil Josef Čapek	Čapek, Josef, 1887-1945	Praha : Státní nakladatelství dětské knihy,	1954	ABA001 - ABA010 - PNA001
3	 Nové povídání o pejskovi a kočičce / napsal Vlastimil Peška ; nakreslil Jaroslav Milíř	Peška, Vlastimil, 1954-	V Praze : Paseka,	2016	ABA001 - ABA010 - ABA012 - ABD060 - ABG001 - ABG502 - atd.
4	 O pejskovi a kočičce / Josef Čapek ; adaptovaly Silvie Prevrátilová a Petra Burečková	Prevrátilová, Silvie	Praha : Akropolis,	2019	ABA001 - ABG001 - BOA001 - BOD003 - CBA001 - HKA001 - atd.
5	 O pejskovi a kočičce : jak hráli divadlo a co bylo na Mikuláše / napsal Josef Čapek ; [povídání podle Josefa Čapka převyprávěla Alena Koutná ; ilustrovala Jana Uhlířová]	Koutná, Alena	Praha : Baset,	2014	ABA001 - ABG001 - BKG001 - BOA001 - BOD003 - BRG501 - atd.
6	 O pejskovi a kočičce : jak si myli podlahu / napsal a nakreslil Josef Čapek ; povídání a obrázky Josefa Čapka upravil Eduard Hofman ; nakreslil Josef Tokstein	Čapek, Josef, 1887-1945	Praha : Baset,	2013	ABD005
7	 O pejskovi a kočičce, jak si myli podlahu / napsal a nakreslil Josef Čapek ; povídání a obrázky Josefa Čapka upravil Eduard Hofman ; nakreslil Josef Tokstein	Čapek, Josef, 1887-1945	Praha : Baset,	2013	BOD003 - FMG502 - KHG001 - KHG505 - NBG001
8	 O pejskovi a kočičce : maňásková hra s vypravováním pro nejmenší / Josef Čapek ; dramatisoval a doplnil Jiří Kaliba ; hlavní doprovod k písním Jiřího Kaliby napsal Antonín Friedl ; ilustrace Josefa Čapka	Kaliba, Jiří, 1916-	Praha : Orbis,	1954	ABA001 - ABA004 - ABB060 - ABD005 - ABE304 - BOA001 - atd.
9	 Povídání o pejskovi a kočičce : jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech / Josef Čapek ; [il. Josef Čapek ; dosl. Jiří Opelt]	Čapek, Josef, 1887-1945	Praha : Albatros,	1996	KVG001
10	 Povídání o pejskovi a kočičce : jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech / Josef Čapek ; [il. Josef Čapek]	Čapek, Josef, 1887-1945	Praha : Albatros,	1975	KVG001

Obr. 3 – Přehled vyhledaných záznamů v SK ČR

Zvolte formát: Standardní -- Katalogizační záznam -- Stručný záznam -- MARG -- [Citace](#)

Záznam 40 z 145

Hlavní zhlaví

Název

Vydání

Nakladatel

Popis (rozsah)

Typ obsahu

Typ nosiče

Čapek, Josef, 1887-1945

Povídání o pejskovi a kočičce : jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech / pro děti napsal a nakreslil Josef Čapek

Vydání v Třídě třetí, celkové třicáté první

Praha : Třída, 2017

122 stran : ilustrace (některé barevné) ; 21 cm

text

svazek

Ve fondu

ABA001 [NK ČR Praha] -- prezentně [Lokální záznam](#)

ABG001 [Městská knihovna Praha - Staré Město] -- sign. AA 86124 [Lokální záznam](#)

BOA001 [Moravská zemská knihovna Brno] -- sign. 2-1402.445 [Lokální záznam](#)

OLA001 [Vědecká knihovna Olomouc] -- sign. 1-337.574 [Lokální záznam](#)

[Zobrazit na mapě](#)

Číslo nár.bibl.

ISBN

Edice

Poznámka

Resumé

Skupina Konceptu

Forma a žánr

Systém. číslo

cnb002970344

978-80-7474-220-0 (brožováno)

Delfin : 195. svazek

"Podle čtvrtého vydání z roku 1937 v nakladatelství Fr. Borový"--Tiráž

Jak pejssek a kočička pekli dort, jak dělal dětem Mikuláše a čerta, jak zachraňovali ohrožené hračky i spoustu dalších úsměvných vyprávění, najdou děti v této, dnes již klasické, knížce. Spousta nápadů i zdatlé ilustrace autora řadí tuto knihu mezi nejlepší tituly literatury pro děti.

821.162.3-3 - Česká próza

821-93 - Literatura pro děti a mládež (beletrie)

* české příběhy * publikace pro děti

007670550

https://aleph.nkp.cz/f?func=direct&doc_number=007670550&local_base=SKC

Anotace:

Knihy Povídání o pejskovi a kočičce patří ke klasickým dílům literatury pro děti. Poprvé vyšla roku 1929 a od té doby potěšila mnoho dětí a jejich rodičů. Pejssek a kočička spolu žijí v domečku a vedou svůj malou domácnost a chtějí všechno dělat jako velcí lidé, umývají špinavou podlahu, pečou dort, chodí v neděli na procházku, píšou dopis dětem nebo hrají divadlo. Ale protože pejssek a kočička lidmi nejsou, nedopadne všechno vždy tak, jak by si přáli, jejich sverázná řešení jsou ale vždy zábavná a originální. V některých příbězích vystupuje postava spisovatele pana Čapka, kterého pejssek a kočička navštěvují, hovoří s ním o vážných věcech a pomáhají mu s psaním příběhů pro děti.

[Zdroj: Web obalkyknih.cz]

Obalky knih.cz:

[Předchozí záznam](#)

[Další záznam](#)

[Předchozí záznam](#)

[Další záznam](#)

[Citace](#)

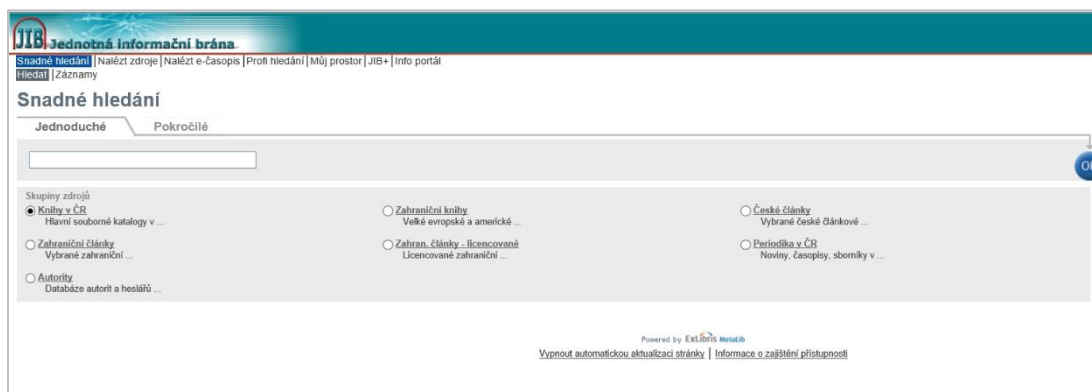
Obr. 4 – Záznam dokumentu v SK ČR

2.2 Oborové brány

Jedná se o EIZ, které mají za úkol „zprostředkovávat přístup k vybraným online informačním zdrojům určitého nebo oborového zaměření.“⁶ Výběr informačních zdrojů obsažených v dané oborové bráně není nahodilý. Správce dané brány většinou určí, které zdroje do ní budou zařazeny. Důraz je kladen na kvalitu informačních zdrojů a na funkčnost uživatelského rozhraní. Jako příklad můžeme uvést [Oborovou bránu pro knihovnictví a informační vědu](#) nebo [Musicu](#).

2.2.1 JEDNOTNÁ INFORMAČNÍ BRÁNA (JIB)

JIB byl portál, který vznikl v roce 2002 a který měl zajišťovat přístup k dokumentům napříč různými obory. Výhodou JIB bylo jednotné a intuitivní uživatelské rozhraní, které nabízelo uživateli také seznam příbuzných témat k jeho dotazu. „Průzkumy využití JIB jasně prokázaly vysokou míru využití i popularitu v knihovnách, ale její využití na straně koncových uživatelů bylo zvláště v posledních letech minimální. Jedním z důvodů je nepochybně dlouhá odezva při paralelním prohledávání mnoha zdrojů.“⁷ Provoz JIB byl k 31. 12. 2018 ukončen a nahradil jej centrální portál knihoven [Knihovny.cz](#), o kterém se dozvíte více v kapitole 3.2.

Obr. 5 – Rozhraní JIB

2.3 Rozdíly mezi SK ČR a JIB

Smyslem této kapitoly je popsat funkční rozdíly SK ČR a JIB. SK ČR považujeme za tzv. *reálný souborný katalog*, oproti tomu JIB byla katalogem *virtuálním* a řadíme ji mezi tzv. *metavyhledávače*.

V případě SK ČR mají jednotlivé zapojené knihovny vlastní databázi s vlastním katalogem a zároveň „sdílí přístup do centrálního systému a jediné databáze, která je souborným

⁶ CELBOVÁ, Ludmila. Předmětová brána

⁷ STOKLASOVÁ, Bohdana a Petr ŽABIČKA. Portál Knihovny.cz střídá Jednotnou informační bránu

*katalogem pro všechny dohromady. Katalogizace může probíhat buď centrálně s následným přenosem záznamů do lokálních systémů, nebo lokálně s přenášením záznamů do centrálního katalogu.*⁸ Výhodou tohoto systému je rychlá odezva při vyhledávání, protože prohledávání probíhá v rámci jedné databáze, a také jednotnost a kvalita záznamů. Úskalím může být přesun dat do lokálních systémů a fakt, že SK ČR nepřijímá nekvalitní či neúplné záznamy jiných knihoven. Uživatel v něm tedy nenalezne vše.

Oproti tomu virtuální katalogy umožňují *„paralelní prohledávání jednotlivých knihovních katalogů pomocí jednoho uživatelského rozhraní (vytváří se tak reálně neexistující souborný katalog, který je uměle složen z katalogů zapojených knihoven). Základním předpokladem funkce virtuálního souborného katalogu je standardní vyhledávací protokol, jenž podporuje formulaci rešeršního dotazu a zpřístupnění záznamů (např. komunikační protokol Z39.50).*⁹ Tento způsob vyhledávání se nazývá federativní (meta) vyhledávání. JIB byla tedy uměle vytvořený katalog, který měl výhodu ve své aktuálnosti, avšak jeho slabou stránkou byla rychlost vyhledávání.

Jelikož se vyhledávač dotazoval několika katalogů najednou, uživatel si musel počkat i několik desítek vteřin na výsledek vyhledávání, což nebylo v porovnání s rychlostí vyhledávání na internetu vůbec žádoucí. Navíc, stavba katalogů a metadat byla rozdílná a občas docházelo k nejasnostem v interpretaci jednotlivých záznamů. *„Horší však bylo, že získané výsledky bylo celkem nesmyslné hodnotit z hlediska relevance, protože počet výsledků odeslaných jednotlivými servery byl z technických a licenčních důvodů omezen většinou jen na několik desítek nejčerstvějších záznamů, a hrozilo tedy, že nejrelevantnější výsledky byly mezi těmi, které server poskytovatele neposlal.*¹⁰

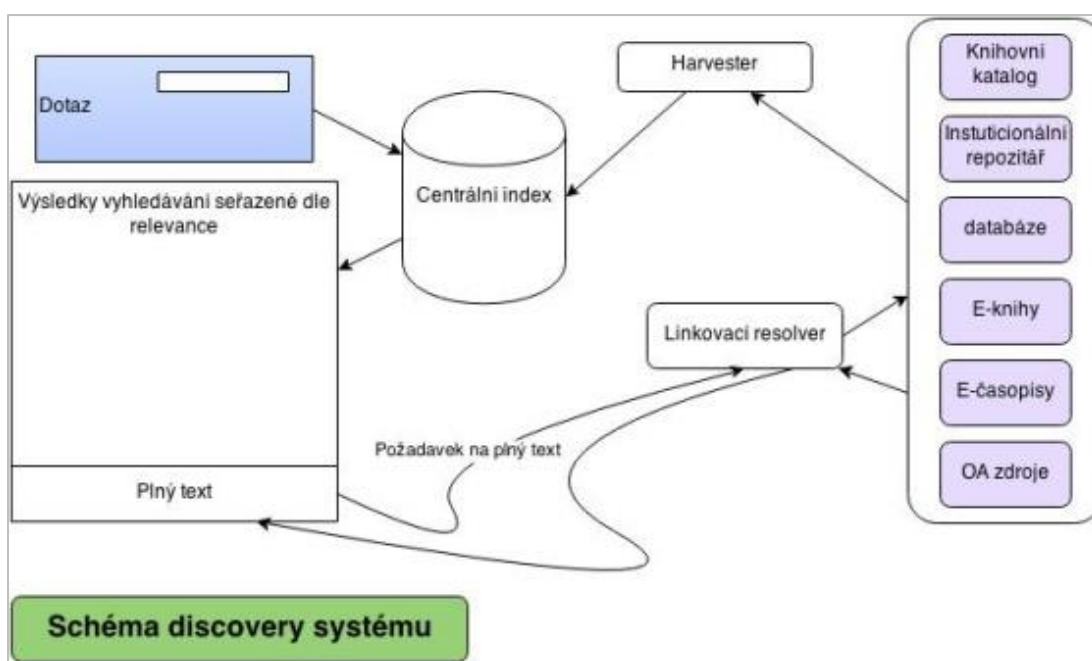
⁸ KOHOUTKOVÁ, J. Souborné knihovní katalogy

⁹ KRČMAŘOVÁ, Gabriela. Virtuální souborný katalog

¹⁰ KAREN, Vladimír. Elektronické zdroje

3 DISCOVERY SYSTÉMY

S příchodem internetu postupně stoupaly požadavky na rychlost vyhledávačů, federativní vyhledávače byly běžnými uživateli upozaděny a začaly se vyvíjet discovery systémy. Princip vyhledávání spočívá v centrální indexaci, kdy si tzv. harvester po určitých časových intervalech předkládá data ze všech zapojených zdrojů (knihovní katalogy, databáze, e-časopisy) a přenáší je směrem k centrálnímu indexu. Jakmile uživatel položí dotaz, vyhledávač prohledává obsah, který má aktuálně sklizený. Z toho pak pramení nevýhoda v případné neaktuálnosti zdrojů, protože jsou výsledky vyhledávání závislé na frekvenci sklizení. Další slabou stránkou je různorodost či neúplnost záznamů. Překážky mohou nastat také během procesu „deduplikace, kdy se porovnávají a následně seskupují záznamy z různých institucí, které popisují tentýž dokument.“¹¹ V některých případech se nepodaří propojit záznamy z různých zdrojů, na což má vliv zejména kvalita záznamů.

Obr. 6 – Schéma discovery systému¹²

Discovery systémy umí velmi rychle prohledávat velké množství zapojených zdrojů a to z jednoho uživatelského rozhraní. Další předností je možnost filtrace vyhledávání, která uživateli pomůže nalézt relevantnější výsledky, a řazení výsledků vyhledávání dle relevance, podle názvu nebo autora, od nejnovějších apod. Discovery služby navíc mohou informovat o dostupnosti daného dokumentu v jednotlivých institucích a o možnostech rezervace. Mohou být propojené se čtenářskými účty, uživatelé si mohou zdroje ukládat

¹¹ FAQ (pro knihovny): Často kladené dotazy pro knihovny. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/faq-pro-knihovny>

¹² Opac, veřejně přístupné katalogy (discovery systémy). Dostupné z: [https://wikisofia.cz/wiki/Opac,_ve%C5%99ejn%C4%9B_p%C5%99%C3%ADstupn%C3%A9_katalogy_\(discovery_syst%C3%A9my\)#cite_note-5](https://wikisofia.cz/wiki/Opac,_ve%C5%99ejn%C4%9B_p%C5%99%C3%ADstupn%C3%A9_katalogy_(discovery_syst%C3%A9my)#cite_note-5)

do oblíbených, mohou je citovat, sdílet, hodnotit a komentovat, nahlížet do historie vyhledávání. Nechybí ani odkazy na plné texty nebo do digitálních knihoven, což bývá často řešeno linkovacími nástroji, kterým je věnována kapitola 4.

Při implementaci discovery služeb je potřeba si zmapovat zájem o tuto službu a současně také finanční, technické a personální možnosti. Důležité je také zamyslet se nad tím, jaké zdroje bude služba sklízet a jak budou řazeny, co vše bude svým uživatelům poskytovat a jak bude vypadat uživatelské rozhraní. Využít lze také komerční discovery systémy jako např. EBSCO Discovery Service, Summon, WorldCat Discovery nebo volně dostupný Google Scholar.

3.1 Google Scholar

[Google Scholar](#) je webový vyhledávač provozovaný společností Google, který slouží pro vyhledávání vědeckých informací. Je dostupný v několika jazykových verzích včetně češtiny. Oproti klasickému Google vyhledávači je očištěn od reklam a neodborných zdrojů.

Google Scholar umožňuje uživatelům vyhledávat digitální kopie zdrojů, ať už jsou volně dostupné na webu nebo v databázích předplacených knihovnou. Indexuje odborné časopisy a články, knihy, preprinty vědeckých dokumentů, technické a výzkumné zprávy, patenty, materiály z konferencí, diplomové práce aj. „*Google Scholar prohledává databáze významných producentů vědecké literatury (Elsevier, Springer), digitální repozitáře univerzit a dalších vědeckých institucí, preprintované servery, digitalizované sbírky knihoven a jejich katalogy a databáze.*“¹³

Google Scholar podporuje pokročilé vyhledávací operátory (OR, AROUND, allintext, allintitle, * apod.) a výsledky vyhledávání lze omezit filtrací podle stáří dokumentu nebo podle relevance. K dispozici je samozřejmě také rozšířené vyhledávání, ve kterém je možné omezit vyhledávání na určitého autora, časopis, případně časové rozpětí.

Z výsledků vyhledávání uživatel zjistí, kdo daný dokument napsal, ve kterém časopise byl vydán a kterého roku vč. serveru, na kterém byl dokument publikován. Záznam dokumentu si lze po přihlášení uložit do knihovny, případně označit štítky. Uživatel si může vygenerovat citaci daného dokumentu a ze záznamu také vyčte počet citací dokumentu vč. konkrétních zdrojů, které dokument citují. Dále jsou v nabídce související články a odkazy na všechny verze dokumentu na webu. V pravé části záznamu je pak odkaz na plný text dokumentu (viz obrázek 7).

V Google Scholar si uživatel může nastavit online přístup k předplaceným zdrojům své knihovny. K dispozici je prozatím okolo 20 českých knihoven a univerzit (např. NK ČR, MZK, NLK, NTK, CUNI, UPOL). U některých autorů je možné prohlédnout si jejich odborný profil vč. citačních metrik (viz obrázek 8). Google Scholar také zpřístupňuje seznam 100

¹³ MILLEROVÁ, Kristina a Olga MARTINOVÁ. Google Scholar: Podrobný průvodce

nejlepších publikačních zdrojů, které lze filtrovat podle oboru. K dispozici je také seznam nejcitovanějších článků z daného časopisu.

The screenshot shows Google Scholar search results for the query "information science in china". The interface includes a search bar at the top with the query and a magnifying glass icon. Below the search bar, there are filters on the left side, including "Články" (Articles), "Přibližný počet výsledků: 98 200 (0,37 s)", and a "Moje knižnice" (My libraries) button. The main results area displays several articles. The first article is "A co-word analysis of library and information science in China" by CP Hu, JM Hu, SL Deng, Y Liu, published in Scientometrics, 2013. The second article is "Mapping library and information science in China: A coauthorship network analysis" by E Yan, Y Ding, Q Zhu, published in Scientometrics, 2010. The third article is "Doctoral dissertations of Library and Information Science in China: A co-word analysis" by QJ Zong, HZ Shen, QJ Yuan, XW Hu, ZP Hou, SG Deng, published in Scientometrics, 2013. Each article entry includes the title, authors, journal, year, and a brief abstract. There are also links to PDF versions of the articles.

Obr. 7 – Výsledky vyhledávání v Google Scholar

The screenshot shows the Google Scholar profile of Peter Mahaffy. The profile includes a photo, name, email address (peter.mahaffy@kingsu.ca), and a list of keywords: chemistry education, visualization, systems thinking, sustainability, organic chemistry. Below the profile information, there is a table of publications with columns for "NÁZEV" (Title), "CITACE" (Citations), and "ROK" (Year). The table lists several publications, including "The future shape of chemistry education", "Moving chemistry education into 3D: A tetrahedral metaphor for understanding chemistry", "Reorienting chemistry education through systems thinking", "Systems thinking for education about the molecular basis of sustainability", and "Beyond 'inert' ideas to teaching general chemistry from rich contexts: Visualizing the". To the right of the table, there is a section for "Citace" (Citations) with a bar chart showing the number of citations over time (from 2014 to 2021). The chart shows a steady increase in citations, with a peak in 2021. Below the chart, there is a section for "Veřejný přístup" (Public access) with a bar chart showing the number of articles available for public access over time (from 2014 to 2021). The chart shows a steady increase in public access, with a peak in 2021.

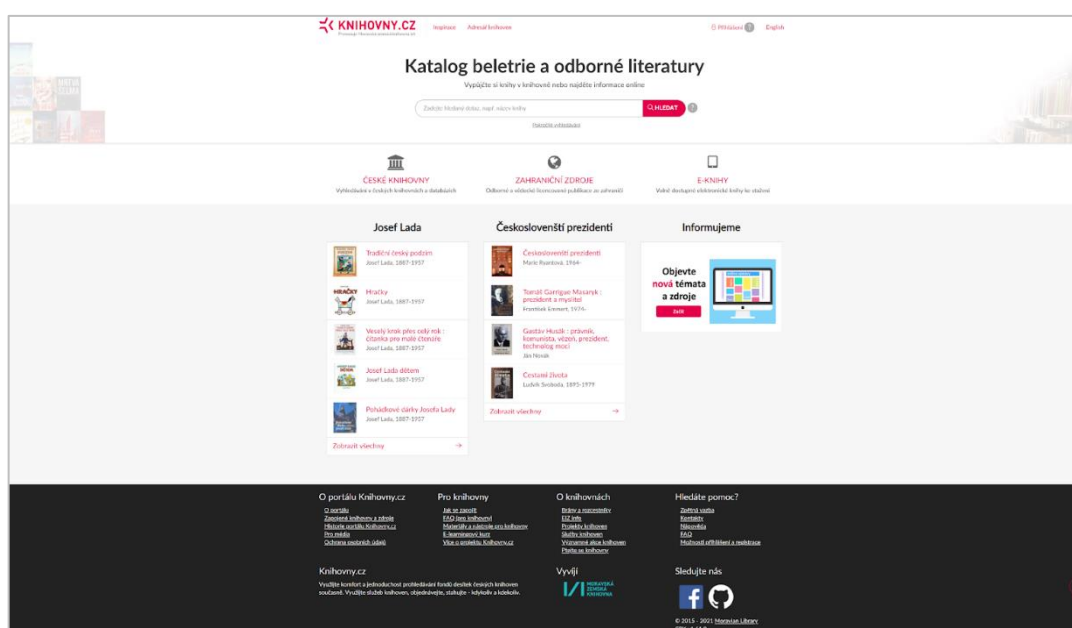
Obr. 8 – Profil autora v Google Scholar

Největší výhodou Google Scholar je přístup k řadě různorodých dokumentů napříč rozmanitými obory vč. volně dostupných plných textů. Uživatelské rozhraní je velmi intuitivní a dostupné v mnoha jazycích. Slabší stránkou může být omezenější možnost filtrování a rozšířeného vyhledávání. Google Scholar obsahuje také nerecenzované dokumenty, takže je potřeba si nalezené zdroje prověřit.

3.2 Portál Knihovny.cz

Centrální portál knihoven [Knihovny.cz](https://www.knihovny.cz) funguje na principu discovery služeb a poskytuje přístup ke službám českých knihoven z jednoho uživatelského rozhraní. Od 1. 1. 2019 zcela nahradil JIB.

V současnosti je do portálu zapojených přes 60 knihoven, 9 digitálních knihoven a další zdroje (SK ČR, Národní autority ČR, Manuscriptorium, Zákony pro lidi aj.).¹⁴ K dispozici jsou také 4 oborové brány – TECH pro oblast technických informací, KIV pro knihovnictví a informační vědu, IREL pro mezinárodní vztahy a nakonec MUS pro oblast hudby a hudební vědy.¹⁵ Díky využití EBSCO Discovery Service je možné vyhledávat i zahraniční zdroje. Portál zprostředkovává i volně dostupné e-knihy a lze ho přepnout i do anglické verze.

Obr. 9 – portál Knihovny.cz

3.2.1 VÝZNAM PRO KNIHOVNY A JINÉ INSTITUCE

Zapojením do portálu mohou knihovny lépe zviditelnit své fondy, protože se objevují mezi výsledky vyhledávání, a přilákat tak pozornost veřejnosti, případně potenciálních čtenářů, kteří třeba o dané instituci ještě neslyšeli nebo nejsou místní. Současné čtenáře pak potěší snazší přístup k fondu dané knihovny, dostupnost katalogů ostatních knihoven a možnost nahlížet do dalších zapojených zdrojů vč. zahraničních. Asi největší výhodou je vyhledávání nejen nad katalogizačním záznamem, ale také fulltextové vyhledávání v plném textu dokumentu (pokud je přístupný) a v obsahu knih, které jsou k dispozici

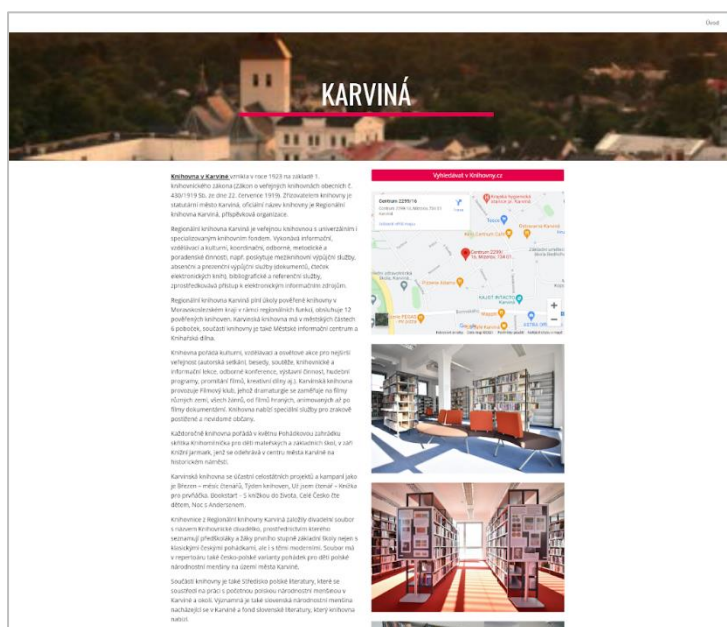
¹⁴ Zapojené knihovny a zdroje. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/zapojene-knihovny-a-zdroje>

¹⁵ Brány a rozcestníky. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/brany-a-rozcestniky>

v rámci projektu Obálky knih. To přináší přesnější výsledky a určitě jiné, než jaké nalezneme v běžném katalogu. Další výhodou je pak prohledávání více zdrojů z jednoho místa a propojování uživatelských účtů, kdy si mohou uživatelé, kteří navštěvují více knihoven, spravovat všechny své účty přímo na portálu po přihlášení do některé z nich.

Podrobnější informace ohledně zapojení jsou dostupné na webu knihovny.cz. Oproti SK ČR, který dbal především na kvalitu záznamů, se portál soustřeďuje hlavně na připojení co největšího počtu knihoven, a proto nemá tak přísné nároky na to, jak by měly záznamy vypadat. Uživatel tedy vidí záznamy v jejich původní podobě. Důležitý je hlavně jednoduchý přístup k fondům a službám jednotlivých institucí.

Portál se snaží jednotlivé knihovny zviditelnovat. Příkladem může být webová stránka [Zapojené knihovny](https://knihovny.cz/karvina), na které jsou k nahlédnutí medailonky některých knihoven vč. fotografií a základních údajů. K nahlašování technických problémů a podnětů na rozvoj portálu mohou knihovny využívat nástroj [Github](https://github.com). I zde jsou k dispozici informace ohledně zapojení do portálu.

Obr. 10 – Medailonek Regionální knihovny v Karviné

3.2.2 KNIHOVNY.CZ Z POHLEDU UŽIVATELE

Základní funkce portálu jako je vyhledávání (vč. možnosti pokročilého vyhledávání a filtrování), generování citací a trvalých odkazů, sdílení přes sociální sítě nebo e-mailem je přístupné všem uživatelům bez nutnosti přihlášení.

Uživatelé se mohou do portálu přihlásit také přes sociální sítě (Facebook, Google, LinkedIn) nebo mojeID, čímž získají možnost přidávat si jednotlivé publikace do seznamu oblíbených, komentovat záznamy, uložit si vyhledávání a zobrazit si historii vyhledávání, nebo spravovat uživatelské nastavení.

Přihlášením ke čtenářskému kontu zapojené instituce získává uživatel nejširší nabídku služeb. Může si rezervovat knihy, prodloužit výpůjčky, má přehled o poplatcích a o platnosti své registrace. Novinkou je integrace služby [Získej](#), která zprostředkovává meziknihovní výpůjční služby.¹⁶ Uživatel si může z pohodlí domova knihu objednat a vyzvednout si ji za poplatek ve zvolené knihovně. Tato služba ulehčuje práci také samotným knihovníkům, kteří mohou „jednoduše a přehledně evidovat a zpracovat požadavky, nastavovat a spravovat profily knihoven, generovat podklady pro vyúčtování a zpracování statistik.“¹⁷ U některých knih jsou k dispozici také prokliky na e-shopy, ve kterých lze knihu zakoupit.

Další velmi přínosnou funkcí pro uživatele je propojování identit. Pokud má uživatel více čtenářských průkazů, může si je v portálu spojit dohromady a mít tak přehled o všech výpůjčkách vč. rezervací, objednávkách nebo poplatcích.

Jakmile si uživatel vyhledá požadovanou knihu, zobrazí se mu podrobnější informace o dané publikaci (viz obrázek 11). V levé horní části je k dispozici náhled obálky (případně obsah), který se sklízí ze serveru obalky.cz. Uprostřed jsou údaje o autorovi, rozsahu, roku vydání a další popisné údaje. Pokud by se chtěl uživatel dozvědět více o autorovi nebo by ho zajímaly jeho další publikace, případně co o něm kdo napsal, stačí rozkliknout jméno autora nebo ikonku . Ve spodní části lze ke knize přidávat komentáře, případně si zobrazit podrobnější metadata ve formátu MARC21. Dále je zde několik možností, jak se ke knize dostat – půjčením z knihovny, proklikem na e-verzi nebo e-shop, objednáním přes službu Získej. Uživatel si může knihu přidat do seznamu oblíbených, citovat nebo sdílet – vše nalezne v pravé části, kde navíc získá i doporučení na podobně zaměřenou literaturu.

¹⁶ Náповěda. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/napoveda#2.3.4>

¹⁷ O Získej. Dostupné z: <https://ziskej-info.techlib.cz/>

Fotbalový anděl Vladimír Šmicer

Zdroj: Obálky knih

Fotbalový anděl Vladimír Šmicer

TO CHCI

Autor knihy přiznává, že sotva tušil, že se bude při tvorbě knihy setkávat s nejspěšnějším fotbalistou novodobé české historie. Nezvrátitelný objev i fakt. Žádný jiný totiž nevyhrál tolik trofejí, nezískal tolik ocenění jako Vladimír Šmicer, charismatický a velice pozitivní mladý muž. Byl vždy ve správný čas na správném místě, i proto mu říkají Štístko, mezi fotbalisty Šmíca. Ovšem autor se s pojmenováním, které zrcadlí mnoho osudově šťastných okamžiků, nespokojuje, protože fotbal s Vladou Šmicerem v hlavní roli je zejména o lásce k fotbalu, tréninkové pili a velkém umění. Kniha představuje detailní setkání s fotbalovým Andělem.

Hlavní autor: Petr Čermák, 1956-

Typ dokumentu: Knihy

Rozsah: 199 stran, 47 stran obrazových příloh :

Vydání: První vydání

Vydáno: [Praha] : Imagination of People, 2010

Edice: Portréty (Imagination of People)

Témata: Šmicer, Vladimír, > 1973-20.-21. století
fotbalisté > Česko > 20.-21. století
fotbal > 20.-21. století
soccer players > Czechia > 20th-21st centuries
soccer > 20th-21st centuries
biografie
biography

Bibliografie: Obsahuje bibliografii

ISBN: 978-80-904662-0-3

Poslat e-mailem

Exportovat záznam

Trvalý odkaz

Přidat do oblíbených

Zobrazit citace

Sdílet

Podobné

Vladimír Šmicer "Šušu" z Lens
Václav Šámal, -1982

Jožo Ráz : můj příběh
Dana Čermáková, 1960-

Královna Petra
Petr Čermák, 1956-

Zdeněk Svěrák
Dana Čermáková, 1960-

Petr Čech
Petr Čermák, 1956-

Vybrat instituci:

Moravská zemská knihovna

Informace o knihovně

Půjčit

E-verze Služba Ziskej Koupit Komentáře Metadata

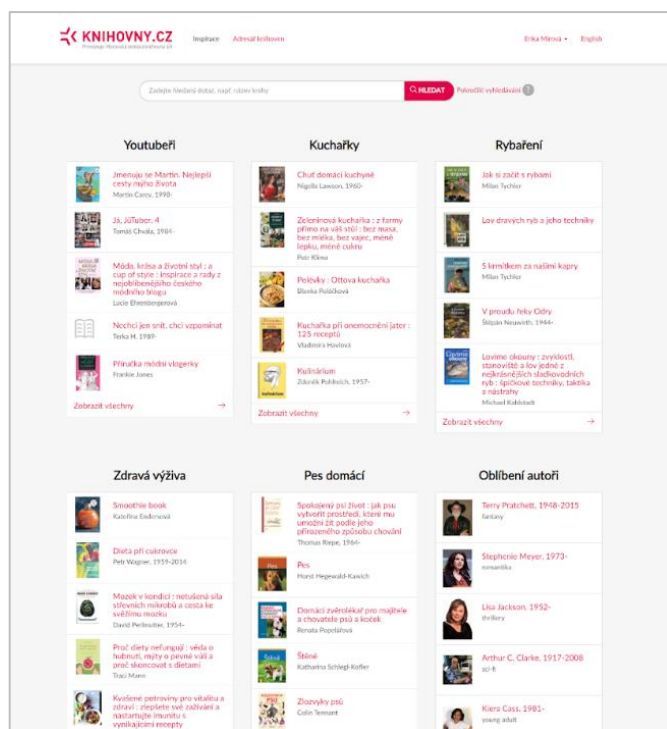
?

Stav	Půjčeno do	Oddělení	Sbírka	Umístění	Více informací	Sign.
Jen do studovny	Dostupné Chci vypůjčit	MZK	Sklad / do 24 hodin			2-1301.661
Měsíc	Dostupné Chci vypůjčit	MZK	Sklad / do 24 hodin			2-1301.661

Obr. 11 – Záznam knihy na Knihovny.cz

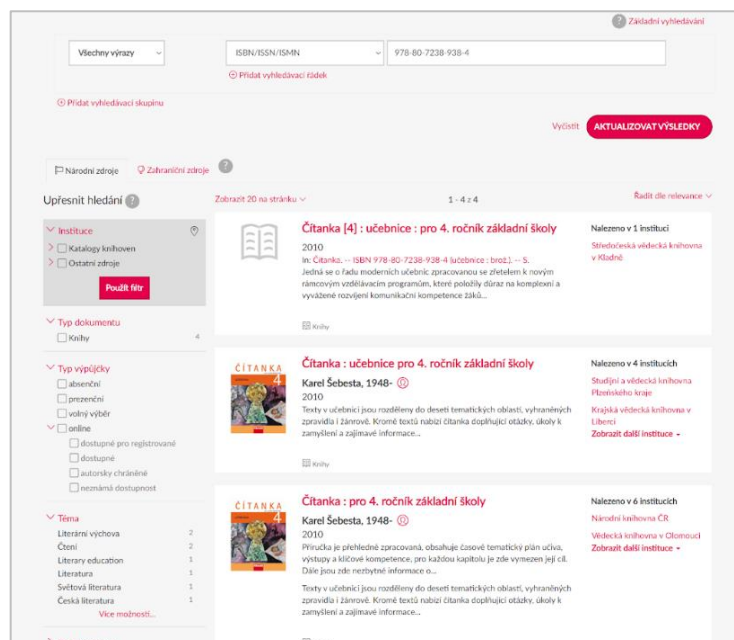
3.2.3 DALŠÍ SLUŽBY, VYCHYTÁVKY, NEDOKONALOSTI

Od roku 2019 Knihovny.cz vydávají newsletter (tzv. [Eduletter](#)), který má za úkol informovat knihovny i uživatele o novinkách na portálu a dávat jim užitečné rady, jak portál efektivně využívat. Případní zájemci najdou na [kurzy.knihovna.cz](#) e-learningový kurz, který je zaměřen na vyhledávání v národních i zahraničních zdrojích a také ovládání uživatelského účtu a dalších služeb. Kurz je volně dostupný, není potřeba se do něj registrovat a lze si jej kdykoliv libovolně procházet. Na portále se také vyskytují inspirační seznamy, které uživatelům pomáhají nalézt dokumenty zaměřené na určité téma.

Obr. 12 – Inspirační seznamy na Knihovny.cz

Portál Knihovny.cz je výjimečnou službou, která z jednoho místa zpřístupňuje fondy různých českých knihoven, a to v rámci intuitivního a moderního uživatelského rozhraní. Má však i pár nedostatků, na kterých tvůrci portálu intenzivně pracují. Největším z nich jsou duplicitní, občas triplicitní záznamy (viz obrázek 13), které vznikají díky nesourodosti záznamů a různé kvalitě metadat.

Obr. 13 – Triplicitní výsledek vyhledávání

4 LINKOVACÍ SLUŽBY

S rozšiřujícím se množstvím EIZ roste očekávání uživatelů ohledně dostupnosti a efektivního využívání těchto zdrojů. K tomu, aby mohly knihovny lépe spravovat své zdroje a současně usnadňovat jejich zpřístupnění uživatelům, napomáhají tzv. nadstavbové nástroje, mezi které lze zařadit již výše zmíněné centrální a federativní vyhledávání, technologie pro vzdálený přístup, sdílení dokumentů, citační manažery a také linkovací služby.

Linkovací služby slouží k propojování různorodých zdrojů napříč databázemi. Uživatelům usnadňují nalézt plné texty dokumentů, nahlížet do knihovních katalogů, přes které si mohou objednávat knihy, a jsou také napojeny na citační manažery, související dokumenty, informace o autorech nebo na náhledy obálek a obsahů knih.

Knihovny mohou díky linkovacím nástrojům ovlivňovat chování svých uživatelů a to prostřednictvím portfolia e-zdrojů, které se rozhodnou zpřístupňovat. Mohou také vytvářet vlastní lokální služby – např. propojení na svůj katalog, meziknihovní výpůjční služby, aktuality.

Link servery primárně řeší roztříštěnost jednotlivých dokumentů na internetu, především jejich kopií. Uživatel totiž může určitý dokument nalézt ve více zdrojích a to jak v tištěné, tak elektronické podobě. Ku příkladu vydavatel článku může dokument poskytnout různým databázím zároveň a také ho nechat vytisknout v odborném časopisu. Uživatel sice má předplatné časopisu (vč. elektronické verze), avšak nemá přístupová práva do jednotlivých databází, kde by si článek mohl prohlédnout. Tento fakt znesnadňuje rychlé nalezení plného textu článku. Někteří uživatelé využívají pro zjednodušení vyhledávání služby knihoven, avšak i ty mohou mít daný článek k dispozici ve více databázích. Záleží pak na knihovně, kterou databázi bude upřednostňovat, a která je pro ni finančně výhodnější.

4.1 OpenURL

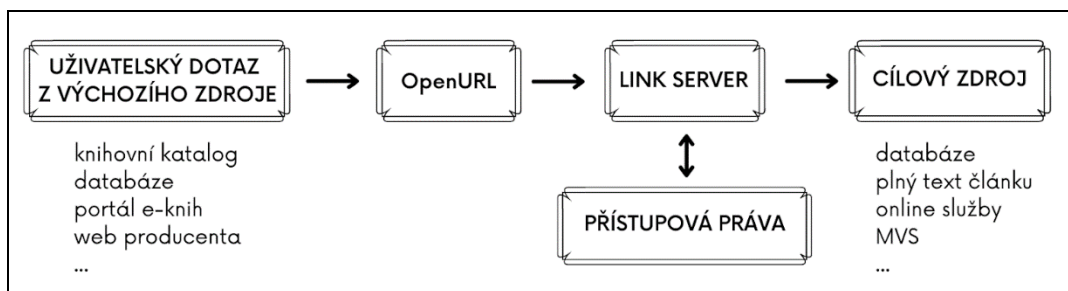
Link servery fungují na základě standardizovaného formátu OpenURL, který je „určen pro přenos informací v URL adrese do jiných systémů“,¹⁸ a který definuje, jak do řetězce URL vložit popisná metadata. Vznikl za účelem pomoci uživatelům nalézt na internetu kopie zdrojů, ke kterým mají přístup. OpenURL popisuje dokument jako samostatný objekt pomocí potřebných identifikátorů.

Funguje to tak, že uživatel zadá do vyhledávače požadavek. Ten je přepsán do OpenURL adresy, která v sobě nese parametry potřebné k identifikaci daného dokumentu a současně obsahuje i adresu linkovacího serveru. Linkovací server pak na základě dodaných metadat dohledává v jednotlivých zdrojích požadovaný dokument a nakonec

¹⁸ OpenURL. Dostupné z: <https://wiki.knihovna.cz/index.php/OpenURL>

uživateli nabídne seznam relevantních odkazů vedoucích k plnému textu dokumentu¹⁹ (viz obrázek 14).

OpenURL nemusí však obsahovat pouze popisná metadata, ale i kontextové informace o uživateli nebo místě, odkud byl požadavek odeslán. Tyto údaje mohou rozhodnout o tom, ze kterého zdroje může uživatel získat plný text dokumentu. Pokud není požadovaný zdroj k dispozici, OpenURL je schopno nabídnout uživateli alternativní zdroje nebo informace o fyzické dostupnosti v knihovnách.

Obr. 14 – Fungování OpenURL

4.2 SFX

[SFX](#) vznikl v roce 2001 jako vůbec první linkovací server fungující na principu OpenURL. Od té doby jej provozuje firma ExLibris. Díky svému prvenství má nyní podporu většiny producentů databází i knihoven.

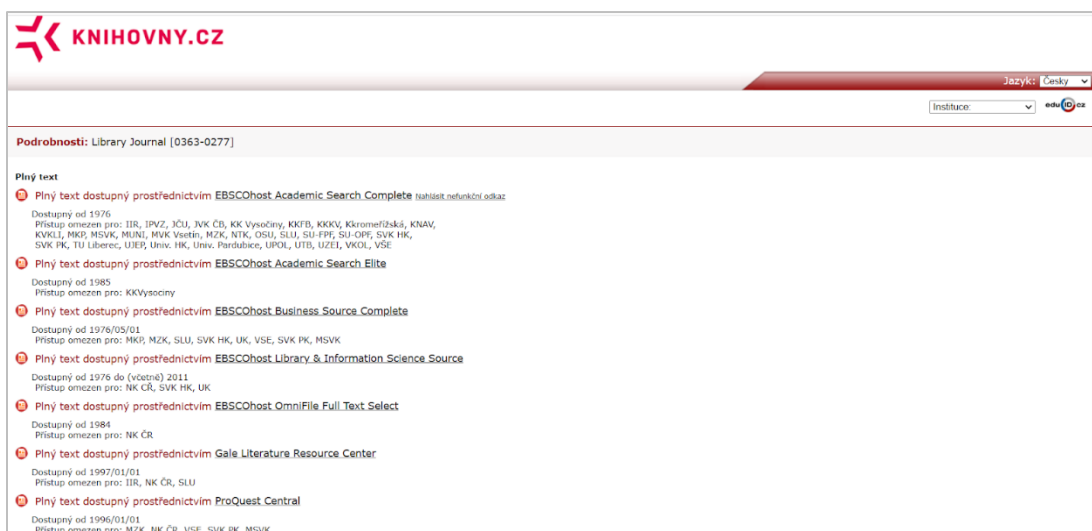
SFX s pomocí technologie OpenURL poskytuje čtenářům přístup k plným textům dokumentů, k časopisům a nabízí také odkazy na alternativní typy zdrojů. Pro knihovny je k dispozici znalostní báze obsahující aktuální informace o jednotlivých elektronických časopisech, knihách a dalších dokumentech. Tuto bázi si může knihovna nadefinovat dle svých preferencí a může ji propojit se svým katalogem. Výhodou je, že se báze pravidelně aktualizuje, což pomáhá k lepšímu propojení čtenářů se zdroji.²⁰ Další silnou stránkou SFX je možnost přizpůsobit si uživatelské rozhraní svým potřebám.²¹ V případě zájmu nabízí firma ExLibris [kurzy](#) týkající se obecného úvodu do SFX nebo samotné implementace.

Služby SFX využívá např. Národní knihovna, SK ČR, VUT a portál Knihovny.cz (viz obrázek 15).

¹⁹ MÁČKOVÁ, Zdeňka. *Digitální knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*

²⁰ STROUPKOVÁ, Martina. *Problematika link serverů a jejich užití v knihovnách*

²¹ SFX Link Resolver. Dostupné z: <https://exlibrisgroup.com/products/primo-discovery-service/sfx-link-resolver/>

Obr. 15 – Výsledek vyhledávání pomocí link serveru SFX

4.3 Full Text Finder

Druhou nejrozšířenější linkovací službou v České republice je [Full Text Finder](#) od společnosti EBSCO. Používá ji např. Masarykova univerzita. Cílem je zajistit uživatelům co nejrychlejší a nejjednodušší přístup k plným textům jednotlivých dokumentů. Tato technologie je součástí EBSCO Discovery Service, v rámci které si instituce může nadefinovat, které zdroje má služba prohledávat, a které jsou nejvíce preferované. Podle toho se pak seřazují i výsledky vyhledávání. Lze si také nastavit počet odkazů na plné texty v případě, že jich služba nalezne více.²²

Díky EBSCO Discovery Service může uživatel v reálném čase prohledávat řadu databází, odborných časopisů a knih z jednoho místa. Podobně jako u jiných discovery služeb, jsou zde podporovány booleovské operátory, filtrování výsledků vyhledávání, prolinky na citační manažery a sdílení plných textů na e-mail, Google disk nebo přes odkaz.

4.4 360 Link

Další službou založenou na principu OpenURL je [360 Link](#) od společnosti ExLibris a ProQuest Company. Využívá se hlavně v zahraničí. Podobně jako SFX, tak i tato služba umožňuje přizpůsobit si uživatelské rozhraní svým požadavkům – prioritizovat jednotlivé napojené elektronické zdroje, poskytovat přístup ke knihovním fondům, upravovat jednotlivé prvky v rozhraní,²³ „možnost odkazování na alternativní zdroje, pokud není k dispozici plný text – např. formulář pro MVS, DDS.“²⁴

²² Full Text Finder. Dostupné z: <https://www.ebsco.com/products/full-text-finder>

²³ 360 Link. Dostupné z: <https://exlibrisgroup.com/products/summon-library-discovery/360-link/>

²⁴ 360 Link. Dostupné z: <https://www.aip.cz/produkty/820-360-link/>

Kromě technologie OpenURL využívá 360 Link také tzv. Index-Enhanced Direct Linking (IEDL), které slibuje téměř „100% spolehlivost odkazů u více než 500 milionů dokumentů od více než 400 poskytovatelů.“²⁵ Díky kombinaci obou technologií funguje samotné vyhledávání rychleji a zvyšuje se pravděpodobnost nalezení spolehlivých odkazů k plným textům. IEDL se využívá hlavně v případech, kdy nejsou poskytovatelé kompatibilní s OpenURL. Tato technologie navíc využívá indexovaná data přímo od producentů a není tak závislá na správnosti a přesnosti metadat.²⁶

²⁵ 360 Link. Dostupné z: <https://exlibrisgroup.com/products/summon-library-discovery/360-link/>

²⁶ Tamtéž

SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU

Studijní text Práce s elektronickými informačními zdroji a nástroji představuje čtenáři několik nástrojů a služeb, skrze které může vyhledávat odborné zdroje. V první kapitole jsme definovali EIZ včetně nejrozumnějších příkladů a popsali jsme, jak se k nim můžeme připojit z domova nebo z práce. Výhodou EIZ je především jejich aktuálnost a dostupnost bez ohledu na prostor a čas. Mohou být navíc obohaceny o plné texty dokumentů, odkazují na související zdroje a některé platformy je možno si také uzpůsobit svým potřebám.

Druhá část textu se zaměřila na souborné katalogy a oborové brány. Ukázali jsme si, jak funguje SK ČR a jak se liší od JIB. Dále se text zabýval discovery systémy. Jejich silnou stránkou je velmi rychlé prohledávání velkého množství zdrojů z jednoho místa. Představili jsme si dvě platformy, které využívají discovery systémy, a to Google Scholar a Knihovny.cz.

Konec studijního textu je věnován linkovacím službám, které napomáhají čtenářům nalézt plné texty dokumentů a snaží se snižovat roztržitost jednotlivých zdrojů na internetu.

V současné době je kladen čím dál tím větší důraz na elektronické zdroje a stejně tak na informační pracovníky a knihovníky. Tito lidé by se měli umět orientovat alespoň v některých z výše uvedených nástrojů, aby tak mohli vyhledávat relevantní informace jak pro sebe, tak pro své klienty.

LITERATURA

360 Link. *Aip* [online]. [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.aip.cz/produkty/820-360-link/>

360 Link. *ExLibris a ProQuest Company* [online]. [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://exlibrisgroup.com/products/summon-library-discovery/360-link/>

Abecední seznam zdrojů. *Portál elektronických informačních zdrojů* [online]. Masarykova univerzita, © 2019 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://ezdroje.muni.cz/prehled/#c67>

Brány a rozcestníky. *Knihovny.cz* [online]. Moravian Library, © 2015–2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/brany-a-rozcestniky>

CELBOVÁ, Ludmila. Předmětová brána. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000936&local_base=KTD.

Co je Souborný katalog ČR (SK ČR): Základní informace pro uživatele Souborného katalogu ČR. *SK ČR* [online]. Národní knihovna ČR, 29.04.2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.caslin.cz/caslin/o-nas/co-je-souborny-katalog-cr>

FAQ (pro knihovny): Často kladené dotazy pro knihovny. *Knihovny.cz* [online]. Moravian Library, © 2015–2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/faq-pro-knihovny>

Full Text Finder. *EBSCO* [online]. EBSCO Information Services, © 2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.ebsco.com/products/full-text-finder>

KAREN, Vladimír. Elektronické zdroje. *Knížnica* [online]. 2013, **14**(4), 6 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: https://www.snk.sk/images/snk/casopis_kniznica/2013/april/03.pdf

KOHOUTKOVÁ, J. Souborné knihovní katalogy. *Zpravodaj ÚVT MU* [online]. 1994, **IV**(3), s. 9-14 [cit. 2021-10-31]. ISSN 1212-0901. Dostupné z: <http://webserver.ics.muni.cz/zpravodaj/articles/496.html>

KRČÁL, Martin. *Elektronické informační zdroje a vyhledávání v dalších informačních zdrojích* [online]. Brno: Ministerstvo kultury, 2017 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: https://www.kjm.cz/data/dokumenty/NSK/5_EIZ_a_vyhledvn.pdf

KRČMAŘOVÁ, Gabriela. Virtuální souborný katalog. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001496&local_base=KTD.

MÁCKOVÁ, Zdeňka. *Digitální knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity* [online]. 2011 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/th/hk853/Plny_text_prace_mackova.pdf?zpet=https:%2F%2Ftheses.cz%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dopenurl%26start%3D1. Magisterská diplomová práce. Vedoucí práce Miroslav Bartošek.

MILLEROVÁ, Kristina a Olga MARTINOVÁ. Google Scholar: Podrobný průvodce. *NTK* [online]. 2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.techlib.cz/default/files/download/id/86941/google-scholar-bezzvuku-verze29012021-fin.pdf>

Nápověda. *Knihovny.cz* [online]. Moravian Library, © 2015–2021, 23. června 2020 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/napoveda#2.3.4>

O Získej. *Získej infoportál* [online]. © 2000–2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://ziskej-info.techlib.cz/>

Opac, veřejně přístupné katalogy (discovery systémy). *Wikisofia* [online]. © 2013 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: [https://wikisofia.cz/wiki/Opac,_ve%C5%99ejn%C4%9Bp%C5%99%C3%ADstupn%C3%A9_katalogy_\(discovery_syst%C3%A9my\)#cite_note-5](https://wikisofia.cz/wiki/Opac,_ve%C5%99ejn%C4%9Bp%C5%99%C3%ADstupn%C3%A9_katalogy_(discovery_syst%C3%A9my)#cite_note-5)

OpenURL. *WikiKnihovna* [online]. 27. 8. 2014 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://wiki.knihovna.cz/index.php/OpenURL>

OpenVPN. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 15 August 2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/OpenVPN>

Seznam knihoven zasílajících do SK ČR záznamy v elektronické podobě. *SK ČR* [online]. Národní knihovna ČR, 20.10.2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.caslin.cz/caslin/spoluprace/spolupracujici-knihovny/seznam-knihoven-zasilajicich-do-sk-cr-zaznamy-v-elektronicke-podobe>

SFX Link Resolver. *ExLibris* [online]. [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://exlibrisgroup.com/products/primo-discovery-service/sfx-link-resolver/>

STOKLASOVÁ, Bohdana a Petr ŽABIČKA. Portál Knihovny.cz střídá Jednotnou informační bránu. *Indormace* [online]. 2018, 2018, (3) [cit. 2021-10-31]. ISSN 1805-2800. Dostupné z: https://www.lib.cas.cz/casopis_informace/portal-knihovny-cz-strida-jednotnou-informacni-branu/

STROUPKOVÁ, Martina. *Problematika link serverů a jejich užití v knihovnách* [online]. Brno, 2008 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/cs5v6/bakalarska_prace.pdf. Bakalářská diplomová práce. Vedoucí práce Zdeněk Kadlec.

Zapojené knihovny a zdroje. *Knihovny.cz* [online]. Moravian Library, © 2015–2021, 19. října 2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/zapojene-knihovny-a-zdroje>

Název:	Práce s elektronickými informačními zdroji a nástroji
Verze:	1.0
Autor:	Mgr. Erika Mirová
Počet stran:	28
Rok vydání:	2021
Jazyková korektura:	Markéta Roupcová